

# 50 metų ateitininkijai

istorijos iškarpėlės - montažas  
sudarytas Pr. Zarankos  
1956-60 metais

## 50 METŲ

*Ateitininkų istorijos iškarpėlės - montažas, sudarytas Prano Zarankos ir atliktas  
Detroito moksleivių ateitininkų ir studentų 1956 ir 1960 metais*

- I. DAINA: Kur banguoja Nemunėlis, kur Šešupė miela plaukia,  
Lietuva ten mano brangi, tenai širdį mano traukia.
- II. Dvidešimto šimtmečio pradžia. Lietuvos žemelė dar tebegaruoja Kražių gynėjų ir knygnešių krauju. Tebedūzgia ratelis ir motina verpdama moko sūnelį skaityti . . . Aukštųjų lietuviškų mokyklų visai nėra. O lietuvis mokslo išsiilgęs. Jo, kaip laimės žiburio, siekia. Ir žegnoja motina sūnų tolimon kelionėn - Maskvon ar Petrapilin studijuot išleisdama, ir lieka namuose gailės, rūpestis ir nerimas tėvų širdy. Dar dažniau motina rožančiaus karolėlius varsto, dar karščiau rytmečiais šeima adynas - valandas Dievo Motinai gieda:
- III. VALANDOS: Teikis varge padėt mums, Pana maloninga,  
Gelbėk nuo pragaro žmogų nuodėmingą.  
Garbė teesie Tėvui ir Sūnui tikrajam  
Ir Dvasiai šventai Trejybės vienajam.  
Kaip buvo pradžioje, taip visad tebūna  
Ir per amžius ta garbė niekad tenezūna.
- Sveika Maloningiausia, Motin Nekaltoji,  
Žvaigždėmis aprėdyta, Ponia meilingoji.  
Už angelus skaistesnė ir nepalytėta  
Po dešinei Karaliaus radai dangui vietą,  
Tu malonių davėja, Tu viltis kaltųjų,  
Žvaigždė marių, pagalba tikra skęstančiųjų.  
Per Tavo apgynimą gaun žmogus sveikatą,  
Te ir Dievą danguje per Tave pamato.
- IV. Ne dėl menkniekių motulė meldėsi karštai. Ji bijojo, kad sūnus, grįžęs iš Rusijos nebeatsikels rytais adynų giedot, nebesiklaups Kūčių vakaro maldai ir pradės iš Dievo, iš maldos, iš tikėjimo šaipytis, kunigus išjuokti. Tokia juk buvo Rusijos studentijos ir inteligentijos dvasia. Nihilistinės, socialistinės mintys ten klestėjo. Laiko dvasia ir Maskvos atmosfera lengvai paveikdavo jauną lietuvį, kuris čia užklysdavo mokslo žinių semtis, bet iš kaimo atsivežęs tik pirmosios komunijos katekizmą. Skurdžios jo religinės žinios ir pašaipa, kad dar tiki "liaudies prietarais", kurie su mokslu "nesiderina" greitai nublokšdavo į progresyviųjų srovę, kuri jau tada tvino į revoliuciją. Girdi, svetimo jungo galėsime nusikratyti tik revoliucijos pagalba, o į revoliuciją veda tik socializmas, gi socializmas paremtas ateizmu. Išvada aiški: būki ir tu ateistas, jei savam kraštui trokšti laisvės ir dar nori jį išvesti iš "religinių prietarų tamsybės".

- V. Tačiau ne visi su rusiškąja socializmo dvasia sutiko. Šveicarijoj, Belgijoj, Vokietijoj studijuoją lietuviai giliau pažino krikščionybės ir katalikų Bažnyčios mokslą. Domėjosi popiežiaus Leono XIII-tojo socialinėmis enciklikomis. Keliolikos Lietuvos sūnų širdyse ataidi šv. Povilo apaštalo žodžiai, popiežiaus Pijaus X-tojo, dabar jau šventojo, pakartoti: “OMNIA INSTAURARE IN CHRISTO” - “VISA ATNAUJINTI KRISTUJE” .
- VI. Jie ėjo tvirtai pasiryžę, nebudami šėlstančių vėjų,  
žiūrėdami tiesiai į Kryžių, kurs amžiams gyvatą žadėjo. *B. Brazdžionis*
- VII. VISA ATNAUJINTI KRISTUJE! Tai nelengvas uždavinys, ir todėl ateitininkijos tėvas prof. Pranas Dovydaitis nurodo: “ Savo uždavinį atliksime tuomet, kai savo gyvenimu parodysime, kad mes esame ne tokie, kaip kiti, kad mes vadovaujamės KITOKIU mokslu, KITOKIAIS principais, klausome KITOKIO mokytojo, kad šiame atsinaujinimo procese KRISTUS yra realiausias iš visų realybių”.
- VIII. GIESMĖ: O Kristau, pasaulio Valdove, ir žemės ir aukšto dangaus,  
Tau amžiais ir garbę ir šlovę varpai širdyse mūsų gaus.  
Kaip pavasario žydinčioj šventėj žydi Kristaus šviesi vėliava,  
Su Tavim eina tautos gyventi, su Tavim eis visa Lietuva. *B. Brazdžionis*
- IX. Ne vien tuo aiškiu pasisakymu už Kristų pasižymėjo pirmoji ateitininkų karta. Krikščioniškas idealizmas ir jaunatviškas entuziazmas spindėjo jų spaudoj ir veikloj.
- X. Tau per kalnus aukščiausius perkopti, tau iš jūrų, iš vargo išbristi,  
Mes nupinsim gražiausią vainiką tau iš vėtrų ir vėjų, jaunyste!  
Tu kaip vasaros saulė, jaunyste, tu kaip saulė krūtinėse šviesi,  
Ir pernakt kaip žvaigždė neužgesus, tu kaip saulė kasdien užtekėsi. *B. Brazdžionis*
- XI. Sudundo Didžiojo Karo patrankos. Ateitininkai išgirdo Tėvynės balsą:
- XII. DAINA: Kelkis, kelkis berneli, kelkis , kelkis jaunasai,  
Laikas joti į karužę ginti laisvę Lietuvos.
- XIII. Ir vyrai nuo Nemuno renkas, nuo Dubysos, Neries ir nuo Mušos,  
Ima šautuvus drąsiai į ranką ir pėsti išeina į mūšį, *A. Miškinis*
- XIV. DAINA: Jie išėjo tėvynei parnešti laisvę brangią, kaip žiedas lankoj,  
Kad galėtų vėl rūtos žaliuoti ir dainelė skambėtų laisva.
- XV. Smarkiai Nemuno lytys paplūdo, smarkiai liejasi upė Šventoji,

Dar smarkiau tėvų žemę panūdo vest iš vargo artojai sustoję. *A. Miškinis*

- XVI. Oi neverk, motinėle, kad jaunas sūnus eis ginti brangiosios tėvynės,  
Kad pavirtęs kaip ąžuolas girių puikus, lauks teismo dienos paskutinės. *Maironis*
- XVII. Daug ateitininkų žuvo garbingoj kovoje, daug taurių jaunuolių Tėvynei laisvę  
nupirko savuoju krauju.
- XVIII. Kraujai džiūsta ant smėlio, kaip rožės raudonos,  
O ant marių už sniegą baltesnė puta.  
Ne belaisvių čia žemė, kvepia laisve ir duona,  
Ne vergų čia šalis, čia šalis nebe ta. . . *A. Miškinis*
- XIX. Nepriklausomybę atgavusios Lietuvos valstybės kūrimose dienose ateitininkai  
savo veikla parodo, kad politinis valstybės tvarkymas yra visos tautos - visų  
krašto žmonių pareiga.
- XX. Kai širdy Lietuva pražydu, tai vistiek, nors perkūnija griaus,  
Mes išeisim į darbą didį, kad gyventi visiems būt geriau. *A. Miškinis*
- XXI. Su besikuriančia Lietuva augo ir stiprėjo ateitininkų organizacija. Kongresai  
Kaune 1920, 1925 metais. Persiorganizavimo konferencija 1927 m. Palangoje,  
kur at-kų organizacija tapo didžiule trijų sąjungų Federacija, su aiškiai nustatyta  
valdomųjų bei vykdomųjų organų hierarchija, su tiksliai formuluotais principais ir  
pareigomis. Taip, kad atidarydamas III-ąjį at-kų kongresą Kaune 1930 m.  
tuometinis Federacijos vadas - ateitininkų ideologas prof. St. Šalkauskis galėjo  
tarti:
- XXII. “ Per šitą reikšmingą mūsų tautos gyvenimo etapą mes drauge su visa tauta  
augome, stiprėjome, kovojome jos kovas, sirgome jos vargais, džiaugėmės jos  
laimėjimais, o kas svarbiausia - ėjome tiesia aukštųjų idealų linija, nenorėdami  
nieko pavergti ir skriausti, bet taip pat pasiryžę nevergauti jokiai prievartai, jokiai  
tautiško idealo karikatūrai. Šiandien mes galime pasakyti sau ir kitiems, kad mes  
turime gryną sąžinę, kilnias intencijas, nepalenkiamus pasiryžimus visados  
tarnauti Dievui ir Tėvynei ir nuolatos kovoti su tuo, kas grėšia religiniam,  
tautiniam ir valstybiniam gyvenimui desorientacijos, suirimo pavojais.”
- XXIII. 1935 m. Telšiuose per paskutinį nepriklausomos Lietuvos at-kų kongresą  
Federacijos vadas prof. Kazys Pakštas tarė plačiai nuaidėjusį šūkį: “ Pasukti  
Lituvos gyvenimo laikrodį šimtą metų į priekį!” Tas šūkis apėmė plačią programą,  
kuri nebuvo spėta įgyvendinti, nors ateitininkai stipriai reišėsi visoje katalikų  
akcijoje. Jie reišėsi Katalikų veikimo centre, pavasarininkuose, Katalikų vyrų  
sąjungoj, Katalikų moterų sąjungoj, šv. Vincento a Paulo draugijoje. Jie ėjo į  
darbininkus, atkreipė dėmesį į krikščionių darbininkų organizavimą. Ateitininkai

reiškėsi socialiais patarnavimais, lankė ligonius, organizavo valandėles kaliniams ir t.t. Bet pats reikšmingiausias jų vaidmuo buvo spaudoje. Dienraštis XX-tas AMŽIUS, žurnalai: ŽIDINYS, NAUJOJI ROMUVA prilygo, o gal net pralenkė, kultūringiausių tautų žurnalus.

XXIV. 1940 - tais metais ruoštas kongresas Vilniuje jau nebeįvyko, nes birželio mėn. 15d.

Lietuvą okupavo komunistinė Sovietų Sąjunga. Komunistai negalėjo pakęsti tų, kurie Kristaus šviesoj gyvenimą atnaujinti ryžos. Kalinami ir Sibiran tremiami senieji at - kų vadai: Pranas Dovydaitis, Leonas Bistras, Kazys Bizauskas, Klemensas Ruginis; veiklieji antros kartos vyrai: Ignas Skrupskelis, Jonas Pankauskas, Mantvydas ir kiti.

XXV. Niūri naktis vėl dengia tėviškėlės veidą, dalia tėvynę mylinčių karti ;  
Nutilo kanklės, laisvės saulė leidos, nyku, tamsu, grandinės ir mirtis.

XXVI. Po jungu letenos tironų tik žvėrys klykauja linksmi,  
Kai rauda kūdikiai vagonuos toliajan Tomskan vežami. *B. Brazdžionis*

XXVII. DAINA: Vežė mane iš namų, iš brangiųjų giminių, verkė tėvas motulė ir brolelis ,  
sesulė.

O kai vežė laukeliu, tuo plačiuoju keleliu, akmenėliai dundėjo, man širdelė  
skaudėjo.

XXVIII. At - kai slaptai veikė ir komunistų valdomoj Lietuvoj. Jie kėlė pasipriešinimo  
dvasią mokyklose. Jų jaunieji vadai buvo vieni iš svarbiausių organizatorių  
sukilimo, kuris spontaniškai pasireiškė Lietuvoje pirmomis vokiečių-rusų karo  
dienomis. Sendraugis Juozas Ambrazevičius atsistojo Laikinosios vyriausybės  
priekyje.

Savo patrijotinį veržlumą vokiečių okupacijos laikais at-kai taip pat apmokėjo  
kalėjimais ir koncentracijos stovyklomis. Stuthofe kaip kankiniai mirė buvę  
Ateities redaktoriai A. Januškevičius ir K. Bauba. Žuvo taip pat ir veiklusis  
kapelionas kun. Alfonsas Lipniūnas, Studentų at-kų Są-gos Kaune pirmininkas  
inž. Šapalas ir daug kitų.

XXIX. Dangus apniūko krematorijaus dūmais,  
Iš žydinčios jaunystės liko saujos pelenų . . .  
Tačiau idėjos niekada nežūna,  
Jos gyvos širdyse kartos naujų dienų . . .

XXX. VISA ATNAUJINTI KRISTUJE idėja išliko gyva ir į svetimą kraštą ateitininkams  
patekus. Tuoj po karo skurdžiuos Vokietijos stovyklų barakuos vėl organizavosi

ateitininkai. Kūrėsi studentų draugovės, moksleivių kuopos, rinkosi sendraugių rateliai.

Studijų dienos, vasaros ir žiemos stovyklos, Rheino konferencija diegė meilę Dievui ir Tėvynei jaunųjų širdyse, ugdė juos susipratusiai visuomenininkais, kultūrininkais. Paliktos tėviškės ilgesys aidėjo at-kų kūryboje, jų dainuojamose dainose.

XXXI . Tėviškėle, tėviškėle, man brangi tartum širdis,  
Tu svajonių mano gėle ir šviesi sapnų šalis.  
Tavo upės sidabrinės, tavo žvaigždės gintarinės  
Man giliai, giliai krūtinėj atminimais susipynė.  
Išsvajota, išsapnuota, tėviškėle, tėviškėle,  
Tu svajonių mano gėle, ir sapnų šviesi šalis. *P. Stelingis, m. Br. Budriūno*

XXXII . Kai tave menu aš , tėviške senoji, su tavim kai atminimuose esu, -  
Sningant - gėlės žydi, o miškų gelmėj tamsiojoj, lyg tavam sode - šviesu,  
šviesu.

Kai tave menu, tėvų namų ugnele, manošaltos rankos šyla vėl,  
Vėl gyventi dienai širdį kelia amžinos gyvybės žydinti srovė. *B. Brazdžionis*

XXXIII. Ateitininkus jaudino Lietuvoje kovojančių partizanų idealizmas. Stovyklų programose partizano kapo pagerbimo apeigos liko tradicija iki šių dienų. Jautriai skambėjo partizanų dainos, atvežtos Juozo Lukšos - Daumanto.

XXXIV. DAINA Toli už girių leidos saulė, dainavo broliai ardami,  
Dainavo tėviškės artojai juodą arimą versdami.  
Stovėjai, mama, tu prie lango, sakei, kad vakaras gražus,  
Ir per naktis tu nemiegojai prie lopšio supdama vaikus .  
Dabar ilgu žaliajam sodžiu, toli išklydusių vaikų,  
Ir vakarai tokie nuobodūs - be jokio džiaugsmo , be dainų.  
Bet lauk motule, aš sugrįšiu, sugrįšiu tave išbučiuot,  
Kaip gera pas tave, mamyte, pabūti ir pasisvečiuot.

XXXV. Baigėsi stovyklinės dienos. Po platų pasaulį pasklido ateitininkai:

Laivai išplaukia Bostonan - pilni žmonių,  
Laivai išplaukia New York'an - pilni keleivių.  
Širdy ir vandenyne vėtra nerami:  
Kada susėsime į sugrįžimo laivą? *B. Brazdžionis*

- XXXVI. Iki subuluos sugrįžimo laivo baltos burės, tenka gyventi ir kurtis svetimuos kraštuos.  
Didžioji ateitininkijos dalis atsiranda Amerikoje. Ji vėl organizuota. Praeitie patirtis taikoma naujiems reikalavimams. Vėl ateitininkų pilna visur: spaudoje, kultūrinėje veikloje, mokyklose, Katalikų Federacijoje, Lietuvių Bendruomenėje.
- XXXVII. Pro amžių sūkurius, pro kalnus ir pro alkus  
Kas eis ieškodamas gyvos tautos širdies,  
Ateis daina, ateis jam pasaka į talką  
Ir lig žilųjų amžių liepto palydės, -  
Drąsus kad eitum be raudos ir be pavėsių,  
Kad nenuklystum girion šuntakiais siaurais,  
Kad rastum protėvių gyvybės gelmę šviesią  
Ir nesutemusią juodžiausiais vakarais.  
Kad jos ugnis uždegtų širdį tavo šaltą,  
Kaip degė tūkstančių tautos sūnų senų,  
Kad neštum priesaiką, kaip žiburį iškeltą -  
Puošt vainiku ją žygių, rankų ir dainų. *B. Brazdžionis*
- XXXVIII. Vienas iš tokių darbų vainikų buvo V - tasis ateitininkų kongresas Čikagoje 1954 metais. Jame buvo susikaupta ties lietuvių tautos atsparumo ir išsilaikymo problemomis. Pabrėžiamas rūpestis jaunimu. Neklystume sakydami, kad V-tasis kongresas suteikė daug dvasinės stiprybės ir "Dainavos" jaunimo stovyklos steigėjams, kurių didžią dalį sudarė ateitininkai sendraugiai.
- XXXIX. DAINA Ko žiogai nutilo, paukščių dainos trūko, net žalčiokai klauso ten ant samanų? -  
Spyglio ežerėly skamba jaunas juokas, kadugio viršūnė linksta nuo dainų.  
*P.Natas*
- XL . "Dainavos" stovykloje pradedami ir jubiliejiniai metai - ateitininkijos 50 - mečio minėjimas, kuris baigsis 1960 m. rugsėjo 3-4 dienomis jubilėjiniu kongresu Čikagoje.  
Tame kongrese ypatingai norima pabrėžti ateitininkų ištikimybės pareigą gimtajam kraštui ir krikščioniškiems idealams. Ateitininkai visada sunkiose valandose pasitikėjo Dievu. Ir dabar kartu su mūsų tautos pranašu Bernardu Brazdžioniu tikime, kad :
- Tu stosi, Viešpatie, Galybių Kunigaikšti,  
Ir kris diktatoriai, tartum vergai žemai po kojų,  
Tu eisi, Viešpatie, ir Tavo priešas ten nevaikščios,  
Ir nebedengs tamsa Tavų namų, sodybų mūsų ir gojų,

Tu stosi, Viešpatie, jų bombos kris kaip rūkas,  
Tu tarsi, Viešpatie, kaip lapai jie drebės.  
Tu mosi, Viešpatie, ir vėl diena bus Dzūkuos,  
Tu šauksi, Viešpatie, pakils jie iš duobės -  
Šiurpiam biržely kritę Pravieniškiuos,  
Ir Zarasuos, ir Petrašiūnuos, ir Panevėžy,  
Rainių miškelio kankiniai, kaip kraujo žvaigždės blykščios,  
Kad liautų Tėviškė skausme rankas gražyt!  
Ir bus Aukštaičiuose, ir bus Žemaičiuose  
Dvasia jų amžiais vis gyva.  
Ir žengs į ateitį, ir bus laisva Tauta,  
Kad šviestų amžiais Lietuva laisva! *B. Brazdžionis*

#### XLI . GIESMĖ

O Kristau, o meilės šaltini, gyvenk mūs šeimoj, ją pašvęsk.  
Kaip brolius į džiaugsmo tėvynę šventoj Eucharistijoj vesk.  
Kaip pavasario žydinčio šventėj žydi Kristaus šviesi vėliava,  
Su Tavim eina tautos gyventi, su Tavim eis visa Lietuva.

*Perrašyta Pr. Zarankos 2002 metų kovo mėnesio 22 dieną. Redford, MI USA*